

The role of social capital in strengthening local land governance: A case study of microcredit funds in Bakharz rural communities

Seyyed Amir Hossein Garakani¹, Mehdi Ghorbani^{2*}, Ahmad Naderi³, Sajjad Amiri⁴, Majid Rahimi⁵

1. Department of Architecture, Faculty of Architecture and Urban Planning, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2. Department of Arid and Mountainous Areas Rehabilitation, Faculty of Natural Resources, University of Tehran, Karaj, Iran

3. Department of Anthropology, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran

4. Rural Development Studies Center, Natural Disasters Research Institute, Tehran, Iran

5. Social Business Institute, University of Tehran, Tehran, Iran

*Corresponding author: mehghorbani@ut.ac.ir

(Received: 06 October 2024

Revised: 16 November 2024

Accepted: 17 January 2025)

Extended Abstract

Introduction: Social capital plays a significant role as a key factor in enhancing effective governance and sustainable development in rural communities. Additionally, microcredit funds have been introduced as one of the strategies to emphasize social capital in rural sustainable development projects. Therefore, assessing the impact of development and progress initiatives in rural areas, with a focus on enhancing the social capital of microcredit fund members, is of great importance. Hence, the present study examines the role of social capital among members of rural microcredit funds in the target areas of the rural development and improvement plan in Bakharz County's rural systems, utilizing social network analysis. The primary aim of this study is to identify the impacts of social capital on social relationships, local participation, and changes in governance regimes across four villages in Bakharz County.

Materials and methods: The present study is a survey-based research that involves the collection of field data. Social network analysis was employed to examine the relationships among the local community members of microcredit funds in four villages: Arzaneh, Qaleh Now Aliyah, Nasratabad, and Nobahar Gholaman in the Bakharz County. It also evaluate their social capital before and after the implementation of the rural development and improvement plan in the county (2023 and 2024). Data were collected through structured network analysis questionnaires, and sampling was carried out using the Krejcie and Morgan (1970) table, resulting in a total sample size of 181 individuals. Subsequently, the UCINET6 network analysis software was used to calculate macro-level network metrics, including network density, network centralization, reciprocity, link transitivity, and average geodesic distance. To analyze the dynamics of the land governance regime before and after the implementation of the rural development and improvement plan, two metrics- density and centralization- were used, and the governance regimes were identified and analyzed.

Results and Discussion: The results showed that increasing social capital leads to improved social relationships and resilience of local communities. The findings indicate age and gender diversity in the studied communities, where the presence of young populations can be considered an advantage for social and economic development. However, gender inequalities and the lack of women's participation in development activities can pose serious challenges for good land governance in these communities. The increase in the network density index and the decrease in the average geodesic distance in this study indicate improved social conditions and increased information flow speed in rural networks after the implementation of the Abadani project and the advancement of rural systems, which helps the entry of new knowledge and innovation. Additionally, the change in the governance regime from a centralized, uncoordinated state to a multi-center system showed better power distribution and increased cohesion in the community. Identifying key actors in social networks and strengthening their cooperation can also improve the social and economic performance of communities and lead to a more effective transition towards good governance. These findings emphasize that social capital is a fundamental factor in improving governance and reducing social inequalities.

Conclusion: The findings demonstrate that increased social capital following the implementation of the rural development and improvement plan in Bakharz County's four studied villages has not only contributed to improved governance but could also serve as a suitable model for other rural areas. Therefore, it is recommended that developmental programs in rural regions focus more on strengthening social capital to achieve good and sustainable land governance. Furthermore, the transition from a centralized governance regime to a polycentric one—recognized as the most efficient form of governance—stands out as one of the significant achievements of implementing the rural development plan due to enhanced participatory culture and power distribution among rural communities facilitated by microcredit funds. Special attention to empowering women and youth can further improve the social and economic conditions within these communities.

Keywords: Local Resilience, Social Participation, Innovation in Rural Areas, Empowerment, Environmental Sustainability

Citation: Garakani, S.A.H., Ghorbani, M., Naderi, A., Amiri, S., & Rahimi, M. (2025). The role of social capital in strengthening local land governance: A case study of microcredit funds in Bakharz rural communities. *Integrated Watershed Management*, 5(3), 53-68. doi= 10.22034/iwm.2025.2042339.1177

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Integrated Watershed Management. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>).

نقش سرمایه اجتماعی در تقویت حکمرانی محلی سرزمین: مطالعه موردی صندوق‌های

اعتباری خرد در جوامع روستایی شهرستان باخرز

سید امیرحسین گرگانی^۱، مهدی قربانی^{۲*}، احمد نادری^۳، سجاد امیری^۴، مجید رحیمی^۵

۱. گروه معماری و شهرسازی، دانشکده شهرسازی، دانشگاه آزاد تهران مرکز، تهران، ایران

۲. گروه احیای مناطق خشک و کوهستانی، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران، کرج، ایران

۳. گروه انسان‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۴. مرکز مطالعات توسعه روستایی، پژوهشکده سوانح طبیعی، تهران، ایران

۵. موسسه کسب و کار اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

*نویسنده مسئول: mehghorbani@ut.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۲۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۸/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۱۵

چکیده مبسوط

مقدمه: سرمایه اجتماعی به عنوان یک عامل کلیدی در ارتقای حکمرانی مؤثر و توسعه پایدار در جوامع روستایی اهمیت زیادی دارد. همچنین یکی از راهکارهای توجه به سرمایه اجتماعی در طرح‌های توسعه پایدار روستایی، صندوق‌های اعتباری خرد معرفی گردیده‌اند. لذا سنجش اثرگذاری اجرای طرح‌های آبادانی و پیشرفت مناطق روستایی با تاکید بر ارتقای سرمایه اجتماعی اعضای صندوق‌های اعتباری خرد بسیار حائز اهمیت است. از این رو پژوهش حاضر به بررسی نقش سرمایه اجتماعی اعضای صندوق‌های اعتباری خرد روستایی مناطق هدف طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی شهرستان باخرز استان خراسان رضوی در حکمرانی خوب سرزمین مناطق روستایی با استفاده از روش تحلیل شبکه اجتماعی پرداخته است. هدف اصلی این مطالعه، شناسایی تأثیرات سرمایه اجتماعی بر روابط اجتماعی، مشارکت محلی و تغییرات در رژیم‌های حکمرانی در چهار روستای شهرستان باخرز بوده است.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر از نوع پژوهش پیمایشی و به صورت گردآوری داده‌های میدانی می‌باشد. در این پژوهش از روش تحلیل شبکه اجتماعی برای بررسی روابط بین جامعه محلی عضو صندوق‌های اعتباری خرد چهار روستای ارزنه، قلعه‌نو علیا، نصرت‌آباد و نوبهار غلامان در شهرستان باخرز و ارزیابی سرمایه اجتماعی آن‌ها در قبل و بعد از اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی این شهرستان (سال ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳) استفاده شد. داده‌ها از طریق پرسشنامه‌های ساختاریافته تحلیل شبکه و نمونه‌گیری بر اساس جدول Morgan و Krejcie (1970) تعداد نمونه ۱۸۱ نفر انجام گردید و سپس با استفاده از نرم‌افزار تحلیل شبکه UCINET⁶، سنجش‌های سطح کلان شبکه شامل تراکم شبکه، تمرکز شبکه، دوسویگی و انتقال‌پذیری پیوندها و میانگین فاصله ژئودزیک محاسبه شدند. سپس به منظور تحلیل پویایی رژیم حکمرانی سرزمین در قبل و بعد از اجرای طرح آبادانی و پیشرفت روستایی این شهرستان از دو سنجش تراکم و تمرکز استفاده گردید و رژیم‌های حکمرانی شناسایی و تحلیل گردیدند.

نتایج و بحث: نتایج نشان داد که افزایش سرمایه اجتماعی به بهبود روابط اجتماعی و تاب‌آوری جوامع محلی منجر شده است. نتایج حاکی از تنوع سنی و جنسیتی در جوامع مورد مطالعه است، که وجود جمعیت جوان می‌تواند به عنوان یک مزیت در توسعه اجتماعی و اقتصادی تلقی شود. با این حال، نابرابری‌های جنسیتی و کمبود مشارکت زنان در فعالیت‌های توسعه، می‌تواند چالش‌های جدی برای حکمرانی خوب سرزمین در این جوامع ایجاد کند. افزایش شاخص تراکم شبکه و کاهش میانگین فاصله ژئودزیک در این پژوهش نشان‌دهنده بهبود شرایط اجتماعی و افزایش سرعت گردش اطلاعات در شبکه‌های روستایی بعد از اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی است که به ورود دانش جدید و نوآوری کمک می‌کند. همچنین، تغییر رژیم حکمرانی از حالت متمرکز ناهماهنگ به نظام چندمرکزی، توزیع بهتر قدرت و افزایش همبستگی در جامعه را نشان داد. شناسایی کنشگران کلیدی در شبکه‌های اجتماعی و تقویت همکاری‌های آنان نیز می‌تواند به بهبود عملکرد اجتماعی و اقتصادی جوامع کمک کند و به انتقال مؤثرتر به سمت حکمرانی خوب منجر شود. این یافته‌ها تأکید دارد که سرمایه اجتماعی از عوامل اساسی در بهبود حکمرانی و کاهش نابرابری‌های اجتماعی به شمار می‌آید.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش نشان داد که افزایش سرمایه اجتماعی بعد از اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی شهرستان باخرز در چهار روستای مورد مطالعه علاوه بر اینکه به بهبود حکمرانی کمک کرده است، بلکه می‌تواند الگوی مناسبی برای سایر مناطق روستایی باشد. از این رو پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های توسعه‌ای در مناطق روستایی بیشتر بر تقویت سرمایه اجتماعی تمرکز نموده تا بتوان به حکمرانی خوب و پایدار سرزمین دست یافت. همچنین انتقال رژیم حکمرانی به رژیم چندمرکزی که به عنوان کارآمدترین رژیم حکمرانی شناخته می‌شود از مهم‌ترین دستاوردهای اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی در چهار روستای هدف در شهرستان باخرز به دلیل ارتقای فرهنگ مشارکت و همکاری و همچنین توزیع قدرت در بین جوامع روستایی به دلیل ماهیت مشارکتی صندوق‌های اعتباری خرد روستایی بوده است. همچنین، توجه ویژه به توانمندسازی زنان و جوانان می‌تواند به بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی جوامع کمک کند.

واژه‌های کلیدی: تاب‌آوری جوامع محلی، مشارکت اجتماعی، نوآوری در مناطق روستایی، توانمندسازی، پایداری محیطی

استناد: گرگانی، س.ا.ح.، قربانی، م.م.، نادری، ا.، امیری، س.؛ و رحیمی، م. (۱۴۰۴). نقش سرمایه اجتماعی در تقویت حکمرانی محلی سرزمین: مطالعه موردی صندوق‌های اعتباری خرد در جوامع روستایی شهرستان باخرز. مدیریت جامع حوزه‌های آبخیز، ۵(۳)، ۶۸-۵۳.

حق چاپ:

حق چاپ برای نویسنده (گان) این مقاله محفوظ است. بر اساس قوانین انتشارات با دسترسی آزاد، تمام مطالعات چاپ شده در این نشریه به صورت آزاد در وبسایت نشریه برای عموم بدون پرداخت هزینه قابل دسترس است.

مقدمه

حکمرانی سرزمین به عنوان رویکردی نوین در مدیریت و برنامه‌ریزی توسعه پایدار مطرح است (Rodorff *et al.*, 2019). این رویکرد بر مشارکت و همکاری میان ذی‌نفعان مختلف در تصمیم‌گیری‌ها و اجرای طرح‌های توسعه تأکید دارد (Barletti *et al.*, 2020). در واقع، حکمرانی سرزمین به دنبال ایجاد هماهنگی و همسویی میان نهادها و سازمان‌های مختلف درگیر در مدیریت سرزمین است (Lambin *et al.*, 2021; Debonne *et al.*, 2014). در مناطق روستایی، اهمیت حکمرانی سرزمین به دلیل پیچیدگی و تنوع ذی‌نفعان و منافع در این مناطق بیشتر است (Sun *et al.*, 2021; Westin *et al.*, 2024). روستاها به عنوان بخشی از سرزمین، تحت تأثیر تصمیمات و اقدامات متعدد نهادهای مختلف قرار دارند. در این راستا، ایجاد هماهنگی و همکاری میان این نهادها و همچنین مشارکت ساکنان روستایی در فرآیندهای تصمیم‌گیری و اجرا، می‌تواند به ارتقای حکمرانی سرزمین در مناطق روستایی کمک کند (Sabet & Khaksar, 2024).

طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی یکی از مهم‌ترین برنامه‌های توسعه روستایی در کشور است که با رویکرد جامع و یکپارچه به دنبال ارتقای کیفیت زندگی و رفاه ساکنان مناطق روستایی است (Soltani *et al.*, 2024). موفقیت این طرح تا حد زیادی به مشارکت و همکاری ساکنان روستایی و نهادهای درگیر در اجرای آن بستگی دارد. در این راستا، تقویت حکمرانی سرزمین می‌تواند به افزایش اثربخشی و پایداری این طرح‌ها کمک کند.

روش تحلیل شبکه اجتماعی به عنوان ابزاری مؤثر برای سنجش و تحلیل ساختار و الگوهای اعتماد، همکاری و مشارکت میان ذی‌نفعان مطرح است (Nunes & Abreu, 2020). این رویکرد به بررسی روابط و تعامل میان افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها می‌پردازد و می‌تواند اطلاعات ارزشمندی را در مورد

چگونگی شکل‌گیری و تغییر این روابط ارائه دهد (Ghorbani *et al.*, 2018; Valeri & Baggio, 2021). در حوزه حکمرانی سرزمین، تحلیل شبکه اجتماعی می‌تواند به شناسایی الگوهای همکاری و مشارکت میان نهادهای درگیر در مدیریت سرزمین کمک کند (Bodin *et al.*, 2020). این رویکرد می‌تواند به شناسایی رژیم حکمرانی کمک کند. رژیم حکمرانی به مجموعه‌ای از قواعد و نهادهایی اطلاق می‌شود که نحوه مدیریت یک جامعه را تعیین می‌کند و می‌تواند به صورت متمرکز ناهم‌هنگ، متمرکز هم‌هنگ، چندپاره یا چندمرکزی باشد (Rahimi *et al.*, 2022). هر یک از این انواع رژیم حکمرانی تأثیرات متفاوتی بر توزیع قدرت و چگونگی مشارکت عمومی در تصمیم‌گیری‌ها دارند. همچنین می‌تواند به درک بهتر موانع و چالش‌های موجود در ایجاد هماهنگی و همسویی میان این نهادها بپردازد. در نهایت، این رویکرد می‌تواند راهکارهایی برای تقویت همکاری‌های بین‌سازمانی و مشارکت ذی‌نفعان در فرآیندهای تصمیم‌گیری و اجرا ارائه دهد (Jakubeit *et al.*, 2022; Kustepeli *et al.*, 2023).

صندوق‌های اعتباری خرد روستایی با ارائه تسهیلات مالی به روستاییان، به ارتقای معیشت و اشتغال آن‌ها کمک می‌کنند (Akbari & Avazpour, 2022). همچنین با ایجاد فرصت‌های همکاری و تعامل میان اعضا، به تقویت سرمایه اجتماعی در جوامع روستایی می‌پردازند. در واقع، این صندوق‌ها به عنوان نهادهای مشارکتی و مبتنی بر اعتماد، نقش مهمی در بسیج منابع و ایجاد انگیزه میان روستاییان برای مشارکت در فرآیندهای توسعه ایفا می‌کنند (Zhou, 2024).

پژوهش‌های متعددی به بررسی نقش حکمرانی سرزمین در توسعه پایدار مناطق روستایی پرداخته‌اند. برای مثال، نتایج پژوهش Mohammadi و Khorasani (۲۰۱۵) نشان داد که ایجاد هماهنگی و همکاری میان نهادهای درگیر در توسعه روستایی، می‌تواند به افزایش مشارکت روستاییان در طرح‌های توسعه کمک کند. همچنین، مطالعه Jamini و

نهادهای محلی و برنامه‌ریزی‌های مناسب را به عنوان عوامل کلیدی در تقویت حکمرانی محلی توصیه می‌کنند. به طور کلی، این پژوهش‌ها بر نقش کلیدی سرمایه اجتماعی و نهادهای محلی در بهبود حکمرانی و توسعه پایدار تأکید دارند.

چارچوب نظری این پژوهش بر اساس سه محور اصلی بررسی تأثیر حکمرانی سرزمین و نهادهای مشارکتی بر افزایش سرمایه اجتماعی، تحلیل شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان ابزاری برای سنجش و فهم همکاری‌ها و روابط میان ذی‌نفعان و شناسایی الگوهای مشارکت و همکاری در جوامع روستایی به منظور افزایش اثربخشی طرح‌های توسعه در مناطق روستایی شکل گرفته است. این چارچوب نظری، مبنای پژوهش‌های پیشین و یافته‌های موجود را در راستای تقویت حکمرانی محلی و ظرفیت‌سازی در جوامع روستایی تبیین می‌کند.

به علاوه پژوهش‌هایی نیز به نقش کلیدی زنان در ارتقای سرمایه اجتماعی و توانمندی‌های محلی پرداخته‌اند. برای مثال، پژوهش Dar و Shaigojri (۲۰۲۲) نشان داد که مشارکت فعال زنان در برنامه‌های توسعه می‌تواند به تقویت سرمایه اجتماعی منجر شود و این امر منجر به ایجاد نهادهای محلی کارآمدتر گردد. همچنین، در پژوهش Ricciardelli (۲۰۲۳)، بر اهمیت توانمندسازی زنان از طریق آموزش و ظرفیت‌سازی تأکید شده است، که می‌تواند به حس تعلق و مسئولیت اجتماعی در میان زنان روستایی کمک کند و در نهایت به توسعه پایدار در جوامع آنان منجر شود.

پژوهش‌های اخیر به اهمیت سرمایه اجتماعی به عنوان عاملی کلیدی در بهبود حکمرانی و کاهش نابرابری‌های اجتماعی تأکید کرده‌اند. برای مثال، پژوهش Muntaner و همکاران (۲۰۲۰) نشان داد که افزایش سرمایه اجتماعی می‌تواند منجر به تقویت مشارکت اجتماعی و توانمندسازی جوامع شود که در نهایت به بهبود کیفیت حکمرانی و کاهش نابرابری‌های اجتماعی منجر می‌گردد. همچنین،

Jamshidi (۲۰۲۱) به نقش نهادهای مشارکتی مانند صندوق‌های اعتباری خرد در تقویت سرمایه اجتماعی و مشارکت در جوامع روستایی اشاره کردند. در همین راستا، پژوهش‌های متعددی به کاربرد روش تحلیل شبکه اجتماعی برای سنجش و تحلیل ساختار و الگوهای همکاری و مشارکت در حوزه حکمرانی سرزمین اشاره کرده‌اند. به عنوان مثال، مطالعه Abbaszadeh و همکاران (۲۰۲۰) با استفاده از این رویکرد، به بررسی همکاری‌های میان کشاورزان در مدیریت منابع آب در یک منطقه روستایی پرداخته است. این مطالعات نشان می‌دهند که تحلیل شبکه اجتماعی ابزار مناسبی برای درک ساختار و الگوهای همکاری و مشارکت در حوزه حکمرانی سرزمین است. علاوه بر این، پژوهش Sabet و Khaksar (۲۰۲۴) به بررسی تأثیرات سرمایه اجتماعی بر تقویت توانمندی‌های محلی در جوامع روستایی پرداخته و یافته‌های آن‌ها نشان داد که سرمایه اجتماعی می‌تواند به تقویت حکمرانی محلی و ایجاد نهادهای اجتماعی موثر کمک کند. همچنین، پژوهش Peng و همکاران (۲۰۲۰) با تأکید بر اهمیت آموزش و ظرفیت‌سازی در جوامع روستایی بیان کرد که مشارکت فعال روستاییان در فرایندهای مدیریتی، به تقویت حس تعلق و مسئولیت اجتماعی آن‌ها کمک می‌کند و در نهایت منجر به توسعه پایدار خواهد شد. در ادامه، پژوهش Adamowicz و Zwolińska-Ligaj (۲۰۲۰) به بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی در توسعه پایدار و تأثیر آن‌ها بر بهبود کیفیت زندگی در روستاها پرداخته است. نتایج این پژوهش نیز نشان داد که سرمایه اجتماعی به عنوان یک عامل کلیدی در ایجاد ساختارهای مؤثر مدیریتی و بهبود همبستگی در جامعه عمل می‌کند. نهایتاً، پژوهش Anthony (۲۰۲۴) به ارزیابی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری مشارکت اجتماعی در جوامع روستایی پرداخته و نتایج آن‌ها نشان داد که هویت محلی و اعتماد اجتماعی دو عامل اساسی در تقویت مشارکت فعال روستاییان محسوب می‌شود. این یافته‌ها تأسیس

این پژوهش به دنبال شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های موجود در راستای تقویت سرمایه اجتماعی از طریق طرح‌های آبادانی و پیشرفت، و همچنین تبیین نقش صندوق‌های اعتباری خرد در ایجاد شبکه‌های حمایتی و همکاری میان اعضاست. تحلیل شبکه‌های اجتماعی به عنوان یک ابزار مناسب در این مطالعه کمک می‌کند تا روابط، اعتماد و همکاری میان اعضای صندوق‌ها و تأثیر آن بر توسعه پایدار در این مناطق مورد ارزیابی قرار گیرد.

بدین منظور در این پژوهش نیز از روش تحلیل شبکه اجتماعی برای سنجش و تحلیل ساختار و الگوهای همکاری و مشارکت میان ذی‌نفعان درگیر در طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی استفاده شده است. هدف اصلی این مطالعه، بررسی میزان و الگوهای اعتماد و مشارکت میان اعضای صندوق‌های اعتباری خرد روستایی در چهار روستای شهرستان باخرز خراسان رضوی است. صندوق‌های اعتباری خرد روستایی به عنوان نهادهای مشارکتی و مبتنی بر اعتماد میان اعضا، نقش مهمی در توسعه روستایی ایفا می‌کنند.

مواد و روش‌ها

منطقه مورد مطالعه

طرح آبادانی و پیشرفت منظومه روستایی شهرستان باخرز در ۳۴ روستای این شهرستان با همکاری بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و پژوهشکده سوانح طبیعی در سال ۱۴۰۲ اجرا شده است. به طوری که بخشی از این طرح راه‌اندازی صندوق‌های اعتباری خرد در هر روستا بوده است (Natural Disasters Research Institute, 2023). در این پژوهش، صندوق‌های اعتباری خرد در چهار روستای شهرستان باخرز واقع در استان خراسان رضوی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. این روستاها شامل روستاهای ارزنه، قلعه‌نو علیا، نصرت‌آباد و نوبهار غلامان هستند (شکل ۱). هدف از انتخاب این چهار روستا، بررسی تنوع و تفاوت‌های موجود در ساختار و الگوهای اعتماد و مشارکت میان

مطالعه Pylypenko و همکاران (۲۰۲۳) نیز بر این نکته تأکید کرده که سرمایه اجتماعی می‌تواند شبکه‌های حمایتی را تقویت کرده و فرصت‌های برابر برای گروه‌های آسیب‌پذیر فراهم کند، به طوری که افزایش این سرمایه می‌تواند به کاهش شکاف‌های اجتماعی و ایجاد جامعه‌ای عادلانه‌تر کمک نماید.

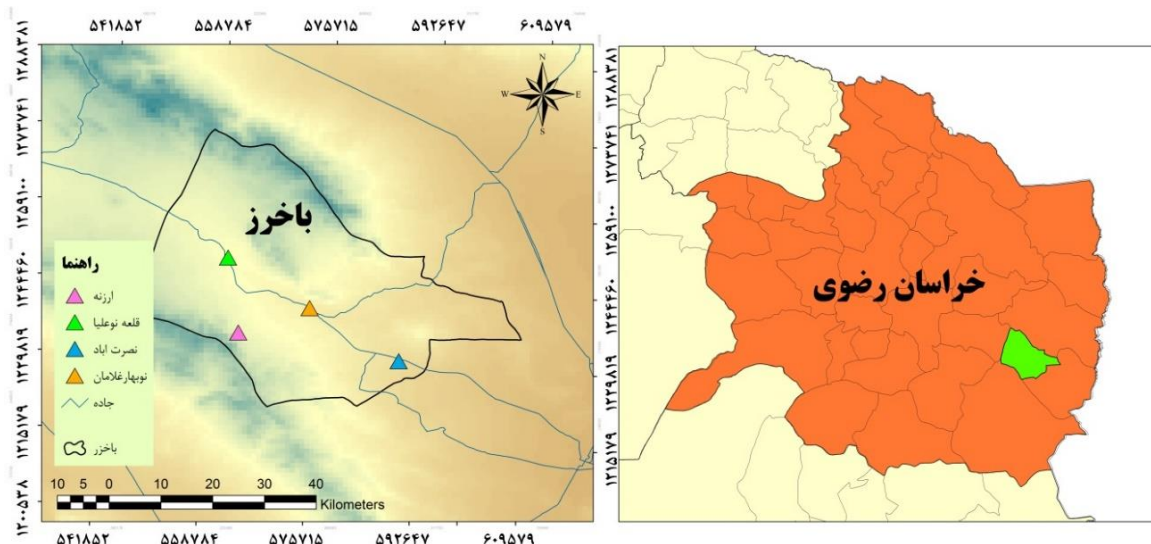
این پژوهش می‌تواند به درک بهتر نقش حکمرانی سرزمین در موفقیت طرح‌های توسعه روستایی کمک کند؛ به‌علاوه راهکارهایی برای تقویت همکاری و مشارکت میان نهادهای درگیر و ساکنان روستایی در اجرای این طرح‌ها ارائه دهد. در نهایت، این مطالعه می‌تواند به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در زمینه توسعه روستایی کمک کند تا با درک بهتر از اهمیت حکمرانی سرزمین، بتوانند راهبردهای مؤثرتری برای تقویت آن در مناطق روستایی اتخاذ کنند. در مجموع، این پژوهش به بررسی نقش حکمرانی سرزمین در موفقیت طرح‌های توسعه روستایی و نقش صندوق‌های اعتباری خرد در تقویت همکاری و مشارکت در جوامع روستایی می‌پردازد. نتایج این پژوهش می‌تواند به درک بهتر چالش‌ها و فرصت‌های موجود در ایجاد هماهنگی و همکاری میان نهادهای درگیر در توسعه روستایی کمک کند و راهنمایی‌های مفیدی را برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در این زمینه ارائه دهد.

پژوهش حاضر به بررسی اثرگذاری اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی بر سرمایه اجتماعی از طریق تحلیل شبکه‌های اعضای صندوق‌های اعتباری خرد روستایی پرداخته است. با وجود اهمیت سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار، در بسیاری از جوامع روستایی به ویژه در شهرستان باخرز، چالش‌هایی نظیر کمبود امکانات، عدم دسترسی به منابع و نداشتن همکاری مؤثر میان اعضای جامعه و نهادها وجود دارد. این مشکلات موجب کاهش توانمندی‌های اجتماعی و اقتصادی روستاییان شده و توانایی آن‌ها در مشارکت در فرآیندهای توسعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین،

جمعیت ۴۰۰ نفر، به دلیل موقعیت مرزی و دسترسی به بازارهای افغانستان، فعالیت‌های تجاری و بازرگانی در آن گسترده است. نوبهار غلامان با جمعیت ۳۰۰ نفر نیز به دلیل موقعیت جغرافیایی و اقلیم مناسب، بیشتر بر کشاورزی متمرکز است (Natural Disasters Research Institute, 2023). صندوق‌های اعتباری خرد در این چهار روستا به عنوان نهادهای مشارکتی و مبتنی بر اعتماد میان اعضا، نقش مهمی در توسعه اقتصادی و اجتماعی ایفا می‌کنند. بررسی ساختار و الگوهای اعتماد و مشارکت میان اعضای این صندوق‌ها می‌تواند به درک بهتر چگونگی شکل‌گیری سرمایه اجتماعی در جوامع روستایی کمک کند.

اعضای صندوق‌های اعتباری خرد و بررسی اثرگذاری اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی در این روستاها است. این چهار روستا از نظر موقعیت جغرافیایی، جمعیت، معیشت (کشاورزی، دامداری، خدماتی و غیره) و سایر ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی با یکدیگر متفاوت هستند (Natural Disasters Research Institute, 2023).

روستای ارزنه با جمعیت حدود ۲۴۰۰ نفر، به دلیل موقعیت کوهستانی و دسترسی محدود به بازارها، معیشت اصلی ساکنان آن دامداری و کشاورزی است. قلعه‌نو علیا با جمعیت ۴۲۰۰ نفر، به دلیل نزدیکی به شهر باخرز و دسترسی بهتر به خدمات، فعالیت‌های غیرکشاورزی نیز در آن رواج دارد. نصرت‌آباد با

شکل ۱- موقعیت مکانی روستاهای مورد مطالعه در شهرستان باخرز
Figure 1- Location of the studied villages in Bakharz county

روستا در قبل و بعد از اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی بوده است (Ghorbani et al., 2018; Ghorbani et al., 2024). جامعه آماری این پژوهش را اعضای صندوق‌های اعتباری خرد در چهار روستای مورد مطالعه تشکیل داده‌اند. برای تعیین حجم نمونه ابتدا مجموع اعضای صندوق چهار روستا (۳۴۰ نفر) مشخص گردیده و سپس بر اساس جدول Morgan و Krejcie (۱۹۷۰) تعداد نمونه ۱۸۱ نفر انتخاب گردید (جدول ۱).

روش تحقیق

در این پژوهش از پرسشنامه محقق‌ساخته برای سنجش میزان و الگوهای اعتماد و مشارکت میان اعضای صندوق‌های اعتباری خرد در چهار روستای مورد مطالعه استفاده شد. این پرسشنامه شامل سؤالات بر اساس وجود یا عدم وجود پیوند مشورت/اعتماد و مشارکت/همکاری و بر اساس شدت رابطه (۰ بدون رابطه تا ۵ رابطه قوی) در زمینه پیوند اعتماد و مشارکت میان اعضای صندوق اعتباری خرد

جدول ۱- مشخصات صندوق‌های اعتباری خرد و تعداد نمونه مورد مطالعه

Table 1- Characteristics of microcredit funds and the number of studied samples

ردیف	نام روستا	تعداد صندوق اعتباری خرد	نام صندوق اعتباری خرد	تعداد اعضا	تعداد نمونه
1	ارزنه	1	صندوق آبادانی و پیشرفت ارزنه	86	46
2	قلعه‌نو علیا	1	صندوق آبادانی و پیشرفت قلعه‌نو علیا	81	46
3	نصرت‌آباد	1	صندوق آبادانی و پیشرفت نصرت‌آباد	85	45
4	نوبهار غلامان	1	صندوق آبادانی و پیشرفت نوبهار غلامان	88	47

شهرستان باخرز، از دو شاخص تراکم و تمرکز شبکه استفاده گردیده و نوع رژیم حکمرانی سرزمین مشخص گردید.

نتایج

بر اساس نتایج به دست آمده از مشخصات فردی نمونه آماری مورد مطالعه (جدول ۲)، در روستای ارزنه گروه سنی کمتر از ۴۰ و ۴۰ تا ۵۰ سال، روستای قلعه‌نو علیا گروه سنی ۴۰ تا ۵۰ سال و در دو روستای نصرت‌آباد و نوبهار غلامان گروه سنی کمتر از ۴۰ سال دارای بیشترین درصد فراوانی بوده‌اند. همچنین به جز روستای نوبهار غلامان در سه روستای دیگر گروه مردان بیشتر از زنان بوده است. از نظر تعداد اعضای خانوار نیز در سه روستای ارزنه، قلعه‌نو علیا و نوبهار غلامان تعداد اعضای خانوار بیشتر از ۵ نفر و در روستای نصرت‌آباد تعداد اعضای خانوار کمتر از ۳ نفر دارای بیشترین میزان فراوانی بوده‌اند.

برای تحلیل داده‌های گردآوری شده از روش تحلیل شبکه اجتماعی استفاده شد. در این روش، ابتدا ماتریس‌های اعتماد و مشارکت میان اعضای صندوق‌های اعتباری خرد در هر چهار روستا بر اساس داده‌های پرسشنامه تشکیل شد. این ماتریس‌ها برای دو بازه زمانی قبل و بعد از اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی تهیه شد. سپس، با استفاده از نرم‌افزار تحلیل شبکه UCINET⁶، شاخص‌های سطح کلان مانند تراکم شبکه، تمرکز شبکه، دوسویگی و انتقال‌پذیری پیوندها و شاخص سطح خرد مرکزیت درجه محاسبه شدند (Serrano & Esparcia, 2023; Avazpour et al., 2024). این شاخص‌ها برای بررسی ساختار و الگوهای اعتماد و مشارکت میان اعضای صندوق‌های اعتباری خرد مورد استفاده قرار گرفتند. همچنین به منظور تحلیل نظام حکمرانی سرزمین و تأثیر سرمایه اجتماعی موجود در روستاهای مورد مطالعه و همچنین بررسی تأثیر اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی

جدول ۲- مشخصات فردی پاسخگویان در روستاهای مورد مطالعه

Table 2- Individual characteristics of the respondents in the studied villages

روستا	سن (درصد)			جنسیت (درصد)		تعداد اعضای خانوار (درصد)			
	>60	50-60	40-50	40>	3-5	<3	مرد	زن	
ارزنه	2.65	22.93	37.21	37.21	58.14	39.53	2.33	45.45	54.55
قلعه نو علیا	0	5	50	45	55	40	5	25	75
نصرت‌آباد	13.33	4.45	31.11	51.11	15.56	22.22	62.22	42.22	57.78
نوبهار غلامان	10.87	8.69	15.22	65.22	56.41	28.21	15.38	53.19	46.81

و پیشرفت منظومه روستایی شهرستان باخرز بوده است. از طرفی نتایج شاخص‌های دوسویگی و انتقال‌پذیری روابط نیز نشان داد که بعد از اجرای طرح مذکور، میزان این شاخص‌ها در هر چهار روستای در دو شبکه اعتماد و مشارکت به میزان قابل توجهی افزایشی بوده که نشان‌دهنده افزایش روابط دوسویه و متقابل و همچنین افزایش روابط پلی در شبکه‌های مورد مطالعه بوده است. در نهایت کاهش میزان شاخص میانگین فاصله ژئودزیک در شبکه‌های مورد بررسی نشان‌دهنده کاهش فاصله بین افراد در روستا و در نتیجه افزایش سرعت گردش اطلاعات و دانش اکوسیستمی در شبکه‌های روستایی و همچنین بهبود شرایط جهت ورود دانش جدید و نوآوری به روستاها بوده است (جدول ۳).

در جدول ۳ نتایج مربوط به محاسبه سنج‌های سطح کلان شبکه در روستاهای مورد مطالعه آورده شده است. بر اساس نتایج مربوط به شاخص تراکم شبکه، در هر چهار روستا میزان این شاخص به میزان قابل توجهی بعد از اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی شهرستان باخرز در هر دو شبکه اعتماد و مشارکت افزایش یافته است که نشان‌دهنده افزایش سرمایه اجتماعی و در نتیجه افزایش تاب‌آوری جامعه محلی مورد مطالعه در مواجهه با تغییرات محیطی بوده است. همچنین محاسبه شاخص تمرکز نیز نشان داد که در هر دو حالت تمرکز ورودی و خروجی شبکه، میزان این شاخص بعد از اجرای طرح کاهش یافته بوده که نشان‌دهنده توزیع قدرت و همچنین همبستگی بیشتر بین اعضای صندوق‌های اعتباری خرد در طرح آبادانی

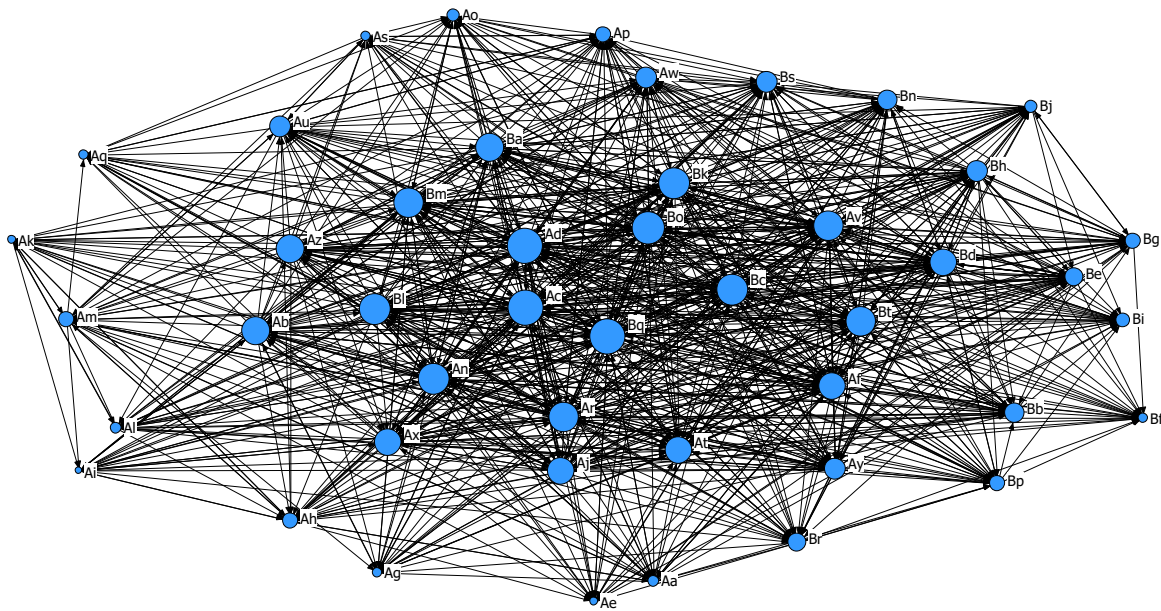
جدول ۳- سنج‌های سطح کلان شبکه

Table 3- Network macro level indices

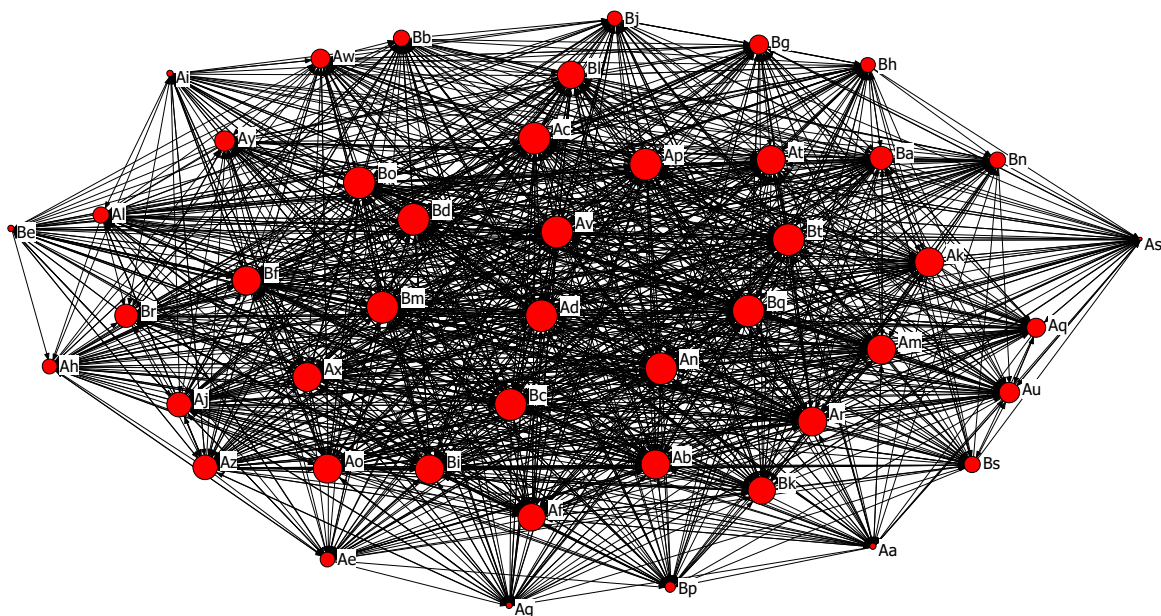
شبکه‌ها	تراکم (درصد)	تمرکز درجه (درصد)		دوسویگی (درصد)	انتقال‌پذیری (درصد)	میانگین فاصله ژئودزیک
		درجه ورودی	خروجی			
روستای ارزنه						
شبکه اعتماد قبل از اجرای طرح	48.7	18.37	52.44	33.86	33.4	1.49
شبکه اعتماد بعد از اجرای طرح	71.8	15.21	28.84	57.92	52.41	1.28
شبکه مشارکت قبل از اجرای طرح	46.6	13.68	54.57	30.76	28.96	1.52
شبکه مشارکت بعد از اجرای طرح	75.1	11.85	25.48	61.54	60.82	1.23
روستای قلعه‌نو علیا						
شبکه اعتماد قبل از اجرای طرح	35.2	17.57	49.26	21.84	18.03	1.66
شبکه اعتماد بعد از اجرای طرح	54	25.17	25.17	37.52	29.76	1.46
شبکه مشارکت قبل از اجرای طرح	34.1	16.27	62.58	22.22	17.62	1.68
شبکه مشارکت بعد از اجرای طرح	52.4	24.37	26.81	37.1	28.19	1.46
روستای نصرت‌آباد						
شبکه اعتماد قبل از اجرای طرح	47.3	46.90	53.87	32	31.92	1.4
شبکه اعتماد بعد از اجرای طرح	84.5	13.53	8.88	73.01	64.67	1.15
شبکه مشارکت قبل از اجرای طرح	46	27.32	29.64	34	25.45	1.54
شبکه مشارکت بعد از اجرای طرح	82	11.46	16.11	68.71	60.79	1.18
روستای نوبهار غلامان						
شبکه اعتماد قبل از اجرای طرح	23	16.49	40.93	14.52	14.34	1.72
شبکه اعتماد بعد از اجرای طرح	53.1	10.2	47.96	36.39	42.56	1.3
شبکه مشارکت قبل از اجرای طرح	31.8	7.47	69.66	16.61	21.1	1.63
شبکه مشارکت بعد از اجرای طرح	82.5	11.2	17.86	67.2	72.05	1.17

مرکزیت درجه تنظیم گردیده است. به طوری که کنشگران دارای اندازه بزرگتر در نمودار دارای مرکزیت درجه بیشتر و در نتیجه قدرت و نفوذ بیشتری در شبکه‌های مورد مطالعه بوده‌اند. شناسایی این کنشگران در جوامع محلی مورد مطالعه به منظور پیشبرد اهداف طرح و اجرای گام‌های بعدی بسیار ضروری بوده و می‌تواند اجرای طرح را در جهت رسیدن به حکمرانی خوب سرزمین یاری نماید.

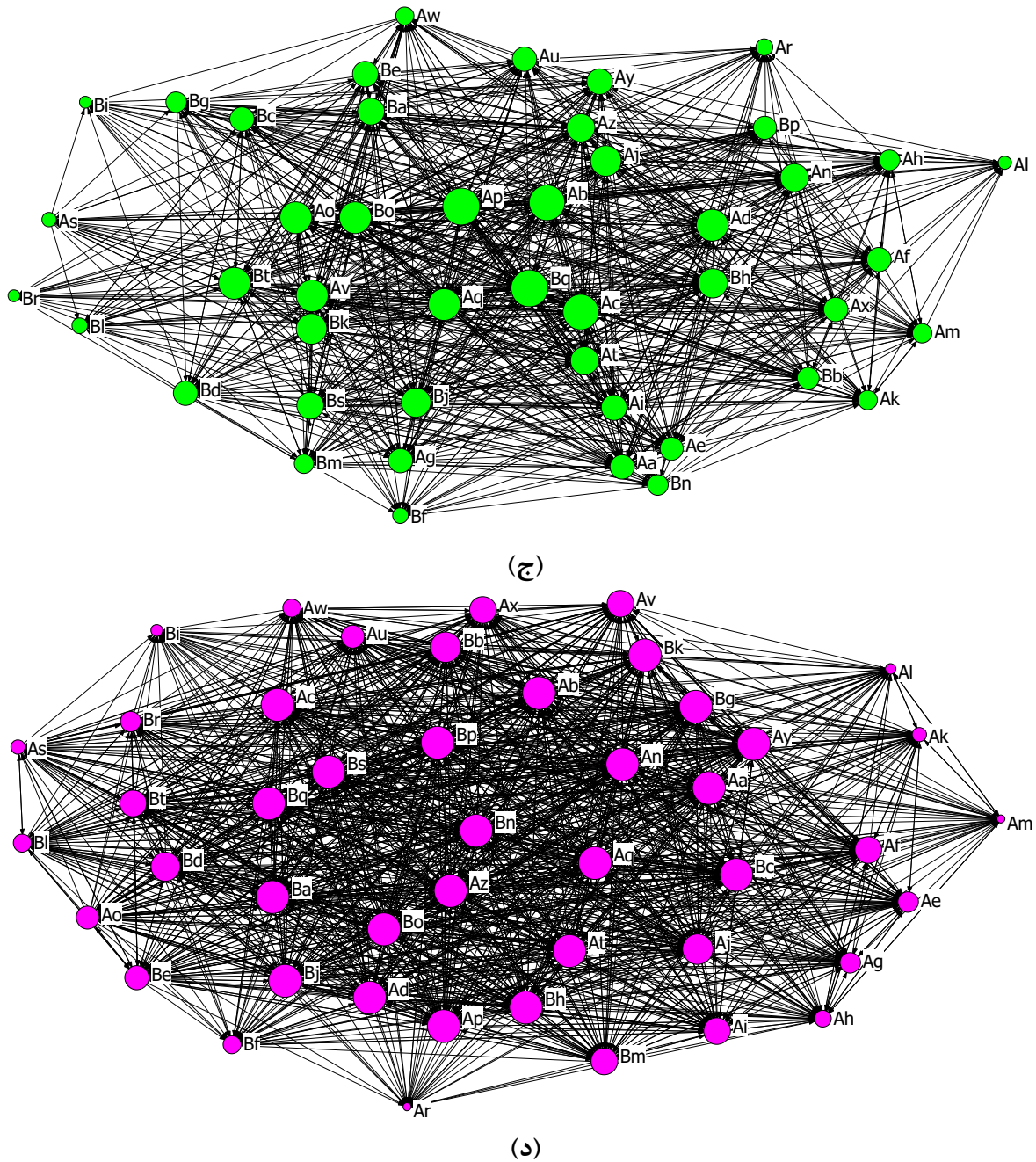
به منظور نمایش موقعیت کنشگران در شبکه‌های اعتماد و مشارکت در روستای ارزنه (برای نمونه)، گراف‌های شبکه نیز در شکل ۲ ترسیم گردیدند. بدین ترتیب که در شکل‌های (۲ الف) و (۲ ب) نمودارهای شبکه اعتماد در دو مرحله قبل و بعد از اجرای طرح و همچنین در شکل‌های (۲ ج) و (۲ د) نمودارهای مربوط به شبکه مشارکت در دو مرحله قبل و بعد از اجرای طرح در روستای ارزنه آورده شده است. اندازه گره‌ها در این گراف‌ها بر اساس شاخص سطح خرد

(الف)

(ب)

شکل ۲- موقعیت هندسی کنشگران بر اساس مرکزیت درجه در شبکه صندوق اعتباری خرد روستای ارزنه (الف) اعتماد قبل از اجرای طرح، (ب) اعتماد بعد از اجرای طرح، (ج) مشارکت قبل از اجرای طرح و (د) مشارکت بعد از اجرای طرح
Figure 2- The geometric position of the actors based on the degree centrality in the microcredit fund network of Arzaneh village (a) trust before the implementation of the project, (b) trust after the implementation of the project, (c) participation before the implementation of the project and (d) participation after the implementation of the project

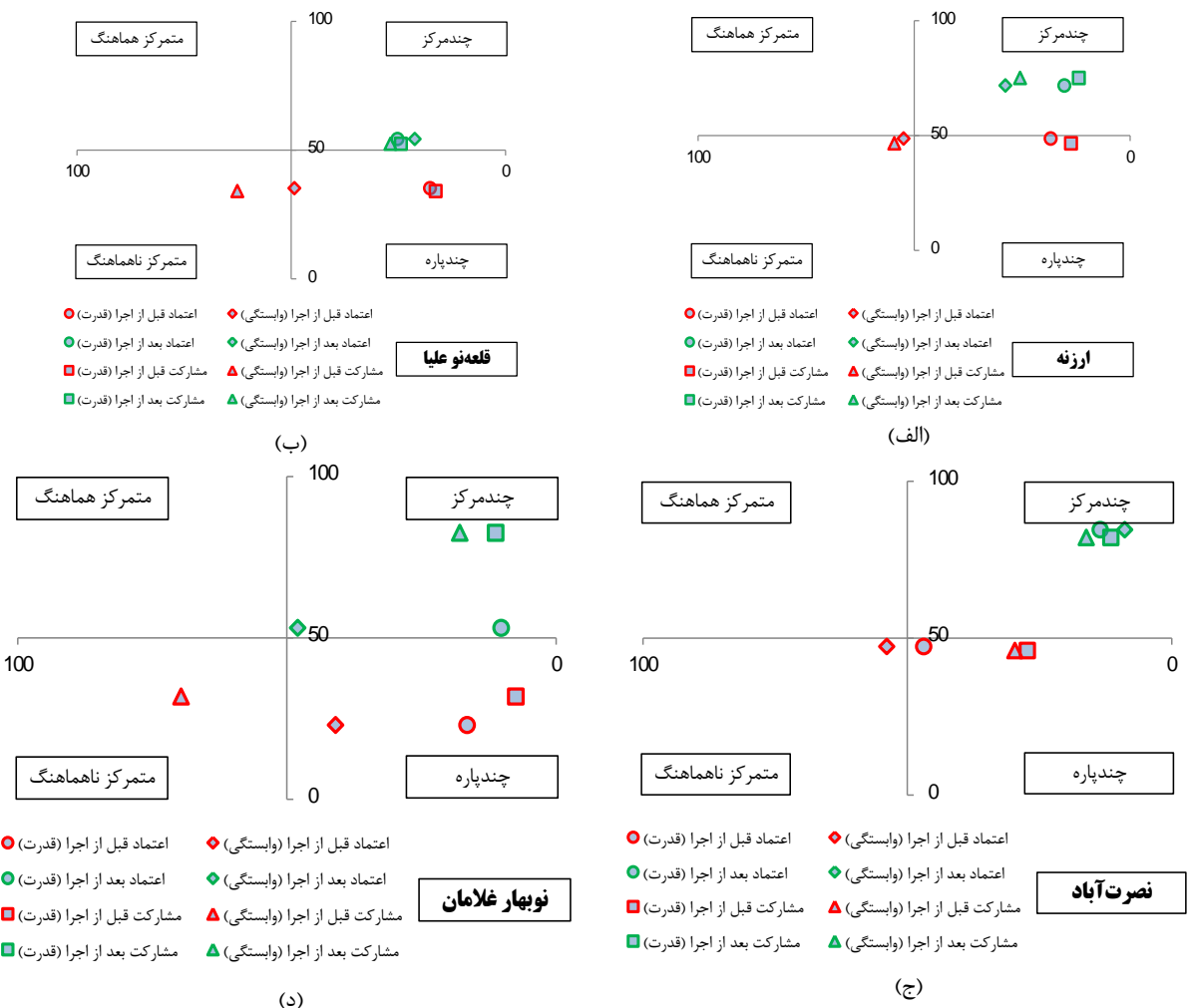
حکمرانی خوب سرزمین، از دو شاخص سطح کلان تراکم و تمرکز ورودی و خروجی شبکه جهت تعیین رژیم حکمرانی سرزمین در دو حالت قبل و بعد از اجرای طرح استفاده گردید. بدین ترتیب که در شکل ۳، برای هر روستا به صورت جداگانه نوع رژیم

پس از شناسایی کنشگران کلیدی دارای قدرت و نفوذ در شبکه‌های مورد مطالعه، به منظور تعیین میزان تأثیر اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی شهرستان باخرز و در نتیجه تأثیر افزایش سرمایه اجتماعی در روستاهای هدف طرح بر

منظومه‌های روستایی، با افزایش سرمایه اجتماعی جامعه محلی روستای ارزنه، نوع رژیم حکمرانی در هر دو شبکه اعتماد و مشارکت و در هر دو حالت تمرکز قدرت و تمرکز وابستگی، رژیم حکمرانی چندمرکزی که به عنوان بهترین نوع رژیم حکمرانی شناخته می‌شود غالبیت یافته است. این نتایج در روستای قلعه‌نو علیا (شکل ۳ ب) نیز به همین شکل صدق نموده و نشان‌دهنده تأثیر افزایش سرمایه اجتماعی بر انتقال نوع رژیم حکمرانی به رژیم چندمرکزی و در نتیجه حرکت به سمت حکمرانی خوب سرزمین در این روستا نیز بوده است.

حکمرانی سرزمین در دو حالت قبل و بعد از اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی و همچنین در دو شبکه مورد بررسی اعتماد و مشارکت ترسیم گردیده است.

نتایج نشان داد در روستای ارزنه (شکل ۳ الف)، نوع رژیم حکمرانی سرزمین در دو شبکه اعتماد و مشارکت و در دو حالت تمرکز قدرت (شاخص تمرکز ورودی) و تمرکز وابستگی (شاخص تمرکز خروجی) در شبکه قبل از اجرای طرح دو رژیم متمرکز ناهماهنگ و چندپاره غالبیت داشته‌اند. این در حالی است که در بعد از اجرای طرح آبادانی و پیشرفت

شکل ۳- شناسایی نوع رژیم حکمرانی سرزمین در روستاهای مورد مطالعه بر اساس میزان توزیع قدرت و همکاری بین ذی‌نفعان محلی

Figure 3- Identifying the type of land governance regime in the studied villages based on the level of power distribution and cooperation between local stakeholders

این نتایج در دو روستای نصرت‌آباد (شکل ۳ ج) و روستای نوبهار غلامان (شکل ۳ د) نیز صدق نموده، اما میزان و شدت انتقال نوع رژیم حکمرانی در هر چهار روستا بر اساس شکل‌های مذکور به میزان متفاوتی بوده است. به طور کلی تغییر نوع رژیم حکمرانی بر اساس سرمایه اجتماعی جامعه محلی در چهار روستای مورد مطالعه به تنهایی نمی‌تواند به عنوان تغییر نوع رژیم حکمرانی سرزمین در منطقه مورد مطالعه به رژیم حکمرانی چندمرکزی و در نتیجه حکمرانی خوب سرزمین تلقی گردد، زیرا ذی‌نفعان محلی تنها به‌عنوان بخشی از شبکه حکمرانی سرزمین در هر منطقه بوده و برای حرکت بزرگتر به سمت حکمرانی خوب سرزمین، توجه به شبکه روابط سازمانی و همچنین شبکه روابط سازمانی-جامعه محلی نیز بسیار حائز اهمیت می‌باشد. اما نتایج این پژوهش نشان داد که افزایش سرمایه اجتماعی جامعه محلی به خوبی توانسته در یک چارک شبکه نظام حکمرانی سرزمین عمل نموده و نظام حکمرانی سرزمین را به سمت حکمرانی خوب سرزمین حرکت بدهد.

بحث

سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از مفاهیم کلیدی در توسعه پایدار و حکمرانی خوب در جوامع روستایی شناخته می‌شود. این مفهوم به روابط، شبکه‌ها و اعتماد متقابل بین افراد و گروه‌ها اشاره دارد که می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی و تاب‌آوری جوامع محلی کمک کند. در این پژوهش، به بررسی نقش سرمایه اجتماعی در حکمرانی خوب سرزمین مناطق روستایی با کاربرد روش تحلیل شبکه اجتماعی پرداخته و به تحلیل عمیق‌تری از یافته‌ها پرداخته شده است.

محاسبه سنجه‌های سطح کلان شبکه در روستاها نشان‌دهنده افزایش قابل توجه سرمایه اجتماعی پس از اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی است. به طور ویژه، افزایش شاخص تراکم

شبکه در هر چهار روستا به وضوح نشان‌دهنده بهبود روابط اجتماعی و افزایش تاب‌آوری جامعه در مواجهه با تغییرات محیطی است. این یافته با نتایج پژوهش‌های قبلی که به نقش مثبت سرمایه اجتماعی در تقویت همکاری‌های محلی و افزایش اعتماد اجتماعی اشاره دارند (Kietäväinen & Tuulentie, 2018; Baharuddin *et al.*, 2021)، همخوانی دارد. به عنوان مثال، در پژوهشی که بر روی جوامع روستایی در کشورهای مختلف انجام شده، تأثیر مثبت سرمایه اجتماعی بر افزایش مشارکت اجتماعی و بهبود کیفیت زندگی مورد تأکید قرار گرفته است (Sabet & Khaksar, 2024). همچنین، نتایج نشان داد که کاهش میزان شاخص میانگین فاصله ژئودزیک در شبکه‌های مورد بررسی، به معنای کاهش فاصله بین افراد و افزایش سرعت گردش اطلاعات و دانش اکوسیستمی در شبکه‌های روستایی است. این موضوع می‌تواند به بهبود شرایط جهت ورود دانش جدید و نوآوری به روستاها کمک کند.

نتایج نشان داد که تغییر رژیم حکمرانی در روستاها از حالت متمرکز ناهماهنگ به رژیم چندمرکزی پس از اجرای طرح، تأثیر سرمایه اجتماعی را در حکمرانی خوب سرزمین نمایان می‌سازد. این مهم بر اساس تغییر رژیم حکمرانی شناسایی شده در چهار روستای مورد مطالعه از رژیم متمرکز ناهماهنگ و چندپاره به رژیم حکمرانی چندمرکز شناسایی شده است. این تغییر به معنای توزیع بهتر قدرت و افزایش همبستگی بین اعضای جامعه است. پژوهش‌های مشابه نیز نشان داده‌اند که سرمایه اجتماعی می‌تواند به عنوان یک عامل کلیدی در بهبود حکمرانی و کاهش نابرابری‌های اجتماعی عمل کند (Muntaner *et al.*, 2020; Pylypenko *et al.*, 2023). در روستای ارزنه، نوع رژیم حکمرانی در دو شبکه اعتماد و مشارکت و در دو حالت تمرکز قدرت و تمرکز وابستگی، در شبکه قبل از اجرای طرح به صورت متمرکز ناهماهنگ و چندپاره بوده است. اما پس از اجرای طرح آبادانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی، با افزایش سرمایه

مناطق کمک کند، زیرا افراد براساس روابط اعتماد و همکاری، ایده‌ها و منابع خود را به اشتراک می‌گذارند. به‌ویژه در شرایط بحران یا تغییرات محیطی، جوامعی که دارای سطح بالاتری از سرمایه اجتماعی هستند، قابلیت بیشتری برای سازگاری و غلبه بر چالش‌ها دارند.

نتیجه‌گیری کلی

نتایج پژوهش حاضر نشان‌دهنده این است که افزایش سرمایه اجتماعی در روستاهای مورد مطالعه، به ویژه در صندوق‌های اعتباری خرد، هم به بهبود حکمرانی کمک کرده، و هم می‌تواند به عنوان یک الگو برای سایر مناطق روستایی نیز مورد استفاده قرار گیرد. به طور خاص، صندوق‌های اعتباری خرد با ایجاد فرصت‌های مالی و تسهیل دسترسی به منابع مالی، به تقویت روابط اجتماعی و افزایش مشارکت محلی کمک کرده‌اند. نتایج این پژوهش تاکید دارد که سرمایه اجتماعی به عنوان یک عامل تسهیل‌کننده در فرآیندهای توسعه و حکمرانی خوب عمل می‌کند. افزایش سرمایه اجتماعی با بهبود تعاملات میان فردی و تقویت همبستگی اجتماعی، به تغییر رژیم حکمرانی از حالت متمرکز به چندمرکزی کمک کرده است. این تغییر به نوبه خود می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی و تاب‌آوری جوامع روستایی، به ویژه در شهرستان باخرز، منجر شود. بر اساس یافته‌های این پژوهش، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های توسعه‌ای در مناطق روستایی بیشتر بر تقویت سرمایه اجتماعی و استفاده از ظرفیت‌های صندوق‌های اعتباری خرد تمرکز کنند. این امر می‌تواند شامل ایجاد فرصت‌های مشارکت اجتماعی، تقویت روابط بین افراد و نهادها و افزایش اعتماد اجتماعی باشد. به ویژه، برنامه‌هایی که به توانمندسازی زنان و جوانان از طریق صندوق‌های اعتباری خرد توجه دارند، می‌توانند به بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی جوامع کمک کنند. به طور کلی، این پژوهش نشان داد که سرمایه اجتماعی می‌تواند به عنوان یک ابزار کلیدی در بهبود حکمرانی و مدیریت

اجتماعی، نوع رژیم حکمرانی به رژیم چندمرکزی تغییر یافته است. این تغییر در روستای قلعه‌نو علیا نیز مشهود است و نشان‌دهنده تأثیر مثبت سرمایه اجتماعی بر انتقال نوع رژیم حکمرانی به رژیم چندمرکزی و در نتیجه حرکت به سمت حکمرانی خوب سرزمین است.

نمودارهای شبکه اعتماد و مشارکت در روستاهای مورد مطالعه، ابزاری مؤثر برای نمایش موقعیت کنشگران در این شبکه‌ها هستند. اندازه گره‌ها در این نمودارها بر اساس شاخص سطح خرد مرکزیت درجه تنظیم شده است. کنشگران با اندازه بزرگتر در نمودار، دارای مرکزیت درجه بیشتر و در نتیجه قدرت و نفوذ بیشتری در شبکه‌های مورد مطالعه هستند. شناسایی این کنشگران کلیدی در جوامع محلی به منظور پیشبرد اهداف طرح و اجرای گام‌های بعدی بسیار ضروری است. این یافته‌ها نشان داد که کنشگران کلیدی می‌توانند به عنوان تسهیل‌کنندگان فرآیندهای توسعه و حکمرانی خوب عمل کنند (Westin et al., 2024). آن‌ها می‌توانند با ایجاد ارتباطات بیشتر و تقویت همکاری‌ها، به بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی جوامع کمک کنند (Kustepeli et al., 2023).

به طور کلی سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از مفاهیم کلیدی در توسعه پایدار و حکمرانی خوب در جوامع روستایی شناخته می‌شود. این مفهوم به روابط، شبکه‌ها و اعتماد متقابل بین افراد و گروه‌ها اشاره دارد که می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی و تاب‌آوری جوامع محلی کمک کند. در این پژوهش، به بررسی نقش سرمایه اجتماعی در حکمرانی خوب سرزمین مناطق روستایی با کاربرد روش تحلیل شبکه اجتماعی پرداخته و به تحلیل عمیق‌تری از یافته‌ها پرداخته شده است. افزایش سرمایه اجتماعی در جوامع روستایی موجب تقویت همکاری‌های محلی می‌شود و به شکل‌گیری فضایی مستحکم برای تبادل اطلاعات و دانش منجر می‌گردد. این فرایند قادر است به توسعه پایدار و بهبود کیفیت زندگی ساکنان این

زمینه مهارت‌های اجتماعی و کارآفرینی به منظور توانمندسازی و افزایش مشارکت آنان در فرآیندهای توسعه‌ای، تشویق مشارکت‌های محلی از طریق مشاوره به ساکنان در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی و اقتصادی، بررسی نظرات و نیازهای جامعه در روند برنامه‌ریزی توسعه برای ایجاد حس مالکیت و مسئولیت، برگزاری جشنواره‌ها و رویدادهای فرهنگی برای تبادل ایده‌ها و تجربیات بین روستاها و مناطق مختلف، و همچنین ایجاد سیستم‌های نظارت و ارزیابی برای اندازه‌گیری تأثیرات سرمایه اجتماعی بر توسعه و حکمرانی به منظور تصمیم‌گیری‌های آگاهانه‌تر و بهبود برنامه‌های توسعه‌ای.

سپاسگزاری

این مقاله بخشی از طرح آبدانی و پیشرفت منظومه روستایی شهرستان باخرز است؛ که اعتبار لازم آن را بنیاد مسکن انقلاب اسلامی تأمین و با همکاری پژوهشکده سوانح طبیعی انجام شده است.

References

- Adamowicz, M., & Zwolińska-Ligaj, M. (2020). The "Smart Village" as a way to achieve sustainable development in rural areas of Poland. *Sustainability*, 12(16), 6503. <https://doi.org/10.3390/su12166503>
- Akbari, E., & Avazpour, L. (2022). Analyzing the Dynamics of Social Capital in Development and Empowerment of Local Communities in Arid Areas; Application of Social Network Analysis. *Journal of Range and Watershed Management*, 75(3), 333-345. <https://doi.org/10.22059/jrwm.2022.351397.1685> (In Persian)
- Anthony Jr, B. (2024). The role of community engagement in urban innovation towards the co-creation of smart sustainable cities. *Journal of the Knowledge Economy*, 15(1), 1592-1624. <https://doi.org/10.1007/s13132-023-01176-1>
- Avazpour, L., Ghorbani, M., Naderi, A., Fakhari Izadi, N., Azadi, H., &

منابع در این مناطق مورد استفاده قرار گیرد. به همین دلیل، توجه به تقویت سرمایه اجتماعی باید در اولویت برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای قرار گیرد تا بتوان به حکمرانی خوب و پایدار در سرزمین‌های روستایی دست یافت.

در نهایت، پیشنهاد می‌شود که تحقیقات آینده به بررسی عمیق‌تری از نقش سرمایه اجتماعی و صندوق‌های اعتباری خرد در حکمرانی خوب در سایر مناطق روستایی پرداخته و تحلیل‌های مقایسه‌ای بین جوامع با سطوح مختلف سرمایه اجتماعی و دسترسی به منابع مالی را انجام دهند. این تحقیقات می‌توانند به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کمک کنند تا راهکارهای مؤثرتری برای تقویت سرمایه اجتماعی و بهبود حکمرانی در جوامع روستایی به ویژه با تمرکز بر طرح آبدانی و پیشرفت منظومه‌های روستایی ارائه دهند. همچنین به منظور تقویت سرمایه اجتماعی و بهبود حکمرانی در مناطق روستایی، پیشنهادات زیر را می‌توان در نظر گرفت: ایجاد شبکه‌های محلی به منظور تقویت روابط اجتماعی و تبادل اطلاعات، برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای زنان و جوانان در

- Yazdanparast, M. (2024). Dryland co-management in Kerman province, Iran: a dynamic analysis of social networks. *Environment, Development and Sustainability*, 1-21. <https://doi.org/10.1007/s10668-023-04346-y>
- Abbaszadeh, M., Banifateme, H., & Nikdel, N. (2020). A Study of Farmers' Perception of Urmia Lake (UL) Crisis with Grounded Theory Approach. *Journal of Applied Sociology*, 31(2), 1-22. <https://doi.org/10.22108/jas.2019.117790.1728> (In Persian)
- Baharuddin, T., Sairin, S., Jubba, H., Qodir, Z., Nurmandi, A., & Hidayati, M. (2021). Social capital and social trust: the state's response in facing the spread of COVID-19 in Indonesia. *Sociología y tecnología*, 11(2), 23-47. <https://doi.org/10.24197/st.2021.23-47>
- Barletti, J. P. S., Larson, A. M., Hewlett, C., & Delgado, D. (2020). Designing for

- engagement: A Realist Synthesis Review of how context affects the outcomes of multi-stakeholder forums on land use and/or land-use change. *World Development*, 127, 104753. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.104753>
- Bodin, Ö., Mancilla García, M., & Robins, G. (2020). Reconciling conflict and cooperation in environmental governance: a social network perspective. *Annual Review of Environment and Resources*, 45(1), 471-495. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-011020-064352>
- Dar, S. A., & Shairgojri, A. A. (2022). Role of women in good governance. *Journal of social science*, 3(4), 648-655. <https://doi.org/10.46799/jss.v3i4.360>
- Debonne, N., van Vliet, J., Metternicht, G., & Verburg, P. (2021). Agency shifts in agricultural land governance and their implications for land degradation neutrality. *Global Environmental Change*, 66, 102221. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2020.102221>
- Ghorbani, M., Avazpour, L., Rahimi, M., Mousavi, H., & Esmaeli, B. (2018). Analysis of bonding social capital towards co-management of dry lands. *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 25(2), 378-387. <https://doi.org/10.22092/ijrdr.2018.116849> (In Persian)
- Ghorbani, M., Esmaeili, B., Akbari, E., Yazdanparast, M., & Avazpour, L. (2024). Measuring the adaptive capacity of rangeland users under drought stress in North-eastern Iran: application of social network analysis. *Journal of Arid Environments*, 225, 105254. <https://doi.org/10.1016/j.jaridenv.2024.105254>
- Jakubeit, N., Haanstra, W., Braaksma, J., Rajabalinejad, M., & van Dongen, L. (2022). Co-designing sustainable coordination to support inter-organizational decision making. *Sustainability*, 14(11), 6467. <https://doi.org/10.3390/su14116467>
- Jamini, D., & Jamshidi, A. (2021). Modeling the Factors Affecting the Development of Entrepreneurship Indicators in Rural Areas of Iran (Case study: Owramanat Region, Kermanshah Province). *Spatial Planning*, 11(3), 73-94. <https://doi.org/10.22108/sppl.2021.128388.1576> (In Persian)
- Kietäväinen, A., & Tuulentie, S. (2018). Trust matters—social capital in herding cooperation in Finland. *Society & Natural Resources*, 31(9), 1064-1079. <https://doi.org/10.1080/08941920.2018.1463421>
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Kustepeli, Y., Gulcan, Y., Yercan, M., & Yildirim, B. (2023). The role of agricultural development cooperatives in establishing social capital. *The Annals of Regional Science*, 70(3), 681-704. <https://doi.org/10.1007/s00168-019-00965-4>
- Lambin, E. F., Meyfroidt, P., Rueda, X., Blackman, A., Börner, J., Cerutti, P. O., & Wunder, S. (2014). Effectiveness and synergies of policy instruments for land use governance in tropical regions. *Global environmental change*, 28, 129-140. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2014.06.007>
- Mohammadi, A., & Khorasani, M. (2015). Study of relation between resettlement and Social capital in rural area (Case study resettlement in flooded villages in Golestan province). *Spatial Planning*, 5(3), 85-104. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.22287485.1394.5.3.5.0> (In Persian)
- Muntaner, C., Lynch, J., & Smith, G. D. (2020). Social capital, disorganized communities, and the third way: understanding the retreat from structural inequalities in epidemiology and public health. *Political And Economic Determinants of Population Health and Well-Being*, 427-450. <https://doi.org/10.4324/9781315231068>
- Natural Disasters Research Institute. (2023). Evaluation report of social and political networks in development plan and development of rural systems, 345 pages.
- Nunes, M., & Abreu, A. (2020). Applying social network analysis to identify project critical success factors. *Sustainability*, 12(4), 1503. <https://doi.org/10.3390/su12041503>

- Peng, L., Tan, J., Deng, W., & Liu, Y. (2020). Farmers' participation in community-based disaster management: The role of trust, place attachment and self-efficacy. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 51, 101895. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2020.101895>
- Pylypenko, H. M., Pylypenko, Y. I., Dubiei, Y. V., Solianyuk, L. G., Pazynich, Y. M., Buketov, V., & Magdziarczyk, M. (2023). Social capital as a factor of innovative development. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 9(3), 100118. <https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2023.100118>
- Rahimi, M., Ghorbani, M., Malekian, A., & Alambaigi, A. (2022). Analysis of institution-stakeholder relations for the nested water governance in downstream of the Kor river basin. *Watershed Management Research*, 35(1), 61-72. <https://doi.org/10.22092/wmrj.2021.353840.1394> (In Persian)
- Ricciardelli, A. (2023). Governance, local communities, and citizens participation. In *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance* (pp. 5977-5990). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-66252-3_3221
- Rodorff, V., Siegmund-Schultze, M., Guschal, M., Hölzl, S., & Köppel, J. (2019). Good governance: A framework for implementing sustainable land management, applied to an agricultural case in Northeast-Brazil. *Sustainability*, 11(16), 4303. <https://doi.org/10.3390/su11164303>
- Sabet, N. S., & Khaksar, S. (2024). The performance of local government, social capital and participation of villagers in sustainable rural development. *The Social Science Journal*, 61(1), 1-29. <https://doi.org/10.1080/03623319.2020.1782649>
- Serrano, J. J., & Esparcia, J. (2023). Diagnosis of rural development processes based on the stock of social capital and social networks: approach from EI index. *Land*, 12(4), 850. <https://doi.org/10.3390/land12040850>
- Soltani, N., Garakani, S. A. H. Amiri, S., & Rowshan, B. (2024). Participatory Needs Assessment Analysis Based on the Governance Approach Based on Rural Community-Oriented Management (Case Study: Chahartaq Village of Bakherz City). *Journal of Natural Resources Governance*, 1(1), 51-68. <https://doi.org/10.22059/jnrg.2024.362440.1001> (In Persian)
- Sun, P., Zhou, L., Ge, D., Lu, X., Sun, D., Lu, M., & Qiao, W. (2021). How does spatial governance drive rural development in China's farming areas? *Habitat International*, 109, 102320. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2021.102320>
- Valeri, M., & Baggio, R. (2021). Italian tourism intermediaries: A social network analysis exploration. *Current Issues in Tourism*, 24(9), 1270-1283. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1777950>
- Westin, M., Hallgren, L., & Montgomerie, E. (2024). Between authority and argumentation: facilitators' use of power in collaborative governance. *Journal of Environmental Planning and Management*, 67(9), 2055-2074. <https://doi.org/10.1080/09640568.2023.2174835>
- Zhou, L. (2024). Beyond the Traditional: Voluntary Collective Action Initiatives in China's Rural Land Development (Doctoral dissertation). *Technische Universität München*